

John Vaillant **TYGR**

V prosinci roku 1997 se v okolí zapadlé vísky v Přímoří na ruském Dálném východě potuloval obrovský tygr. Místní obyvatelé, pro které je tajga často jediným zdrojem obživy, tygry respektují a vědí, jak s těmito inteligentními, nevyzpytatelnými vládci tajgy vycházet. Ale tento tygr byl nebezpečnější než ostatní – okolnosti ho přinutily zabít a požírat lidi.

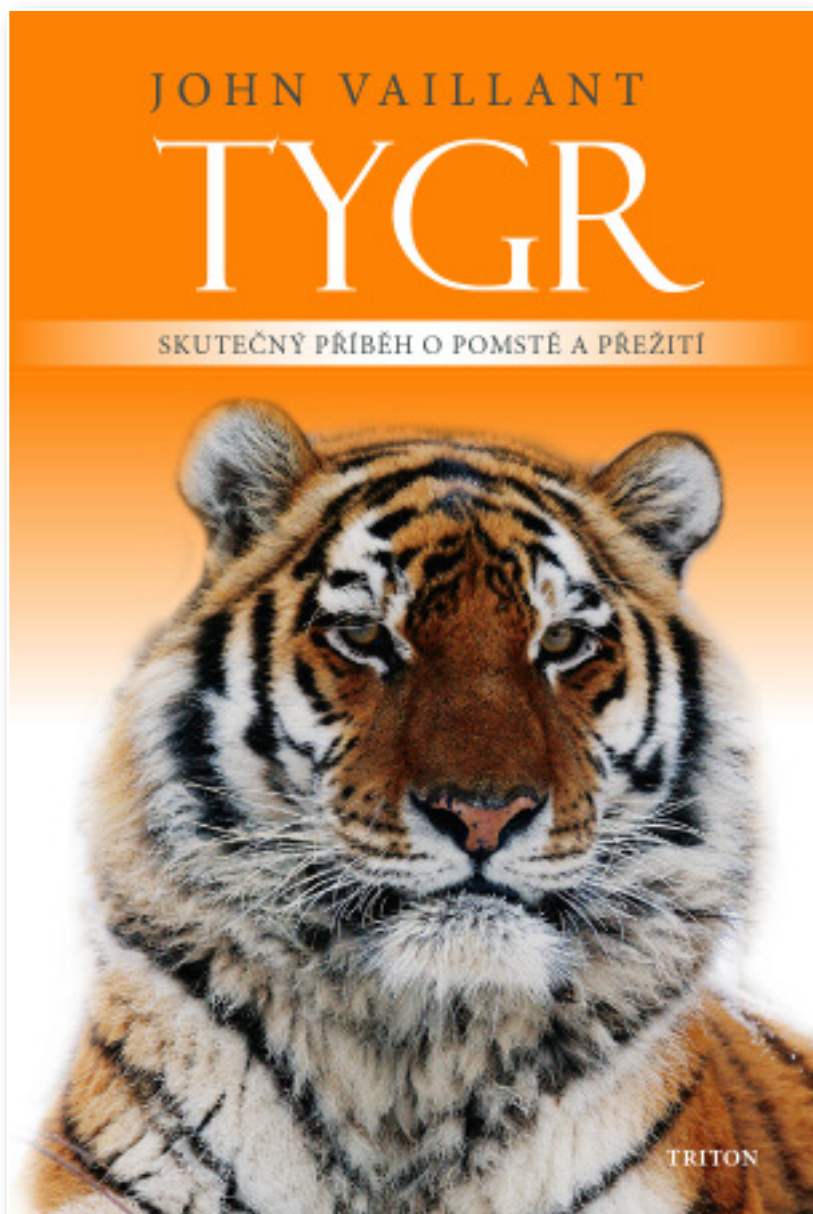
Ochránci tohoto téměř vyhynulého druhu, kteří zasvětili život neohroženému boji s pytláky, se náhle ocitli před otázkou, na kterou zpočátku těžko hledali odpověď – zabít, či nezabít tygra?

Tento strhující příběh o vztahu člověka a dravé šelmy se skutečně stal. Odehrává se na pozadí drsné přírody a nemilosrdné společnosti. Je napínavý, hrdinný, děsivý a plný hluboké moudrosti – víc než jakékoli smyšlené drama.

**Vázaná, 272 stran, 299 Kč,
ISBN: 978-80-7553-505-4,
EAN: 9788075535054**

Zakoupit můžete zde

<http://www.tridistri.cz/tygr?ItemIdx=1>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na následujících stranách

V mýtech se vyskytují pouze zvířata, která zabijí lovcce, nebo ta, v něž se lovec promění.

JOSEPH FONTENROSE, ORION:

**THE MYTH OF THE HUNTER AND THE HUNTRESS
(MÝTUS O LOVCI A LOVKYNI)**

Trušův kolega Saša Lazurenko byl od začátku přesvědčen, že Markova zabil tygří samec – a ne jen tak nějaký, ale mimořádně velký. Ustoupil však Trušovi a nepřímým důkazům, které poukazovaly na mstící se tygřici, protože zpočátku se zdálo, že není důležité, jestli se jedná

o samce nebo samici. Velikost tygra lze bez jeho přítomnosti nejspolehlivěji určit podle otisků tlapy. Lovci a biologové měří otisk přední tlapy, přesněji řečeno poměrně úzkou patní část, které se rusky říká pjatka. Právě tento parametr je považován za směrodatný, protože je vzhledem k fyziologické zvláštnosti této části tlapy konzistentní. Tygr má na patě jeden tvrdý polštářek, jehož velikost se při pohybu zvířete nemění, na rozdíl od velikosti pružnějších a širších prstů. Na patu také při každém kroku doléhá největší váha, a proto zanechává nejhlubší a nejzřetelnější otisk. Velká samice usurijského tygra má zadní část paty širokou devět až deset centimetrů, zatímco u samců to může být třináct centimetrů, ba i více. Pata o šířce patnáct centimetrů patří obrovci – alespoň podle současných běžných rozměrů usurijského tygra. Určitě se jedná o samce vážícího dvě stě až tři sta kilogramů, tedy většího než jakýkoli volně žijící lev. Tygří stopy na místě Markovovy smrti byly změřeny za příznivých podmínek. V tuto zimu nenapadlo mnoho sněhu, takže všechno bylo, jak říkají lovcé, na povrchu. Výsledky měření se Lazurenkovi vryly do paměti: 13,5 centimetru. Truš si zapamatoval jiný údaj: 12 centimetrů. V této otázce se nakonec neshodli. Důležité však bylo, že se jednalo o největšího tygra nejen v Pančelaze, ale v okruhu dobrých osmdesáti kilometrů, a Markov ho nějak popudil. Tento tygr se narodil zanedlouho po pestrohojce, počátkem devadesátých let. Bylo mu přibližně šest let a právě vstupoval do vrcholného období pohlavní zralosti. Kdekoli v tajze by se stal dominantním samcem. Po pořádném „obědě“ mohl vážit až dvě stě dvacet kilogramů, a přesto hravě dokázal bez rozběhu přeskočit třímetrový plot nebo jedním skokem přeběhnout ulici. Pohlaví tygra lze stanovit při pouhém pohledu na jeho hlavu: hlava samce je viditelně větší a širší, srst kolem šíje připomíná hřivu a podél dolní čelisti jsou dlouhé střapaté licousy. Stejně jako muži i tygří samci mívají větší a výraznější nos než samice. Tento tygr jej měl obzvláště veliký, což zjevně svědčilo (kromě dalších ukazatelů)

o jeho plně vyvinuté mužnosti a přirozeném sklonu k dominanci. Tygří nos vypovídá i o dalších věcech: jelikož je na něm tenká a krátká srst, je to na tygřím těle jedno z mála míst, kde jsou vidět šrámy po soubojích. Tento tygr jich měl na nose spousty. Měl i jiná zranění, která časem vyšla najevo. Přestože byl mladý, byl už ostřílený veterán, a proto byl dokonale připravený stát se v příštích letech carem své říše. Když se tygr setkal s Markovem, byl už plně přichystaný na zimu: měl hustou srst, jakou jeho jižní příbuzní nikdy nemívají, hrála ho huňatá podsada, překrytá dlouhými, bujně rostoucími pesíky. Z určitých úhlů vypadal chundelatý jako rys. Ocas silný jako mužská paže připomínal kraju porostlou srstí. Toto byl zimní tygr: nikoli elegantní obyvatel džungle, který se lenivě krade vysokou trávou u tůní, ale mohutný vládce hor, sněhu a úplňku, jenž se skví ve svém osamění.

Dne 6. prosince, kdy Jurij Truš a jeho kolegové tygra vyplašili, odešel od Markovova těla a behal se na východ. Čas od času se zastavoval, aby si ošetřil zraněnou nohu.

Pokaždé si ránu lízal a okusoval, aby ji vyčistil od krve a hnisu, ale především se snažil utišit neutuňchající, pronikavou bolest. Tygří jazyk z dálky vypadá růžový a hebký, ale ve skutečnosti připomíná struhadlo – je pokrytý papilami, drobnými výběžky, které se podobají háčkům

Na lovu, kolem roku 1885.

a směřují ostrým k hrdlu. Jsou tak drsné, že sedrou srst zvířete a ohlobují mu kůži jako pilník. Stejně působily i na tygrovu přední nohu. V následujících dnech se tento cyklus chůze a zotavování pravidelně proměňoval, ale v této rané fázi byl tygr ve skvělé formě, přestože byl zraněný. Byl dobře vykrmený lesní zvěří a mohl čerpat ze zásob, které si vytvořil během podzimu a na začátku zimy, tato poslední střetnutí však změnila nejen jeho stravu, ale i celkový způsob života. Tygr mířil přímo ke štěrkové silnici a táboru silničářů. Lákal ho tam pronikavý puch výkalů, který se linul z latríny a visel v nehybném mrazivém vzduchu. Pro tygra musel být vábivý jako volání Sirény. Vojáky, najaté na práce na dálnici, na víkend odvezli na základnu v Chabarovsku a v táboře zůstali jen dva hlídači, kteří měli strážit maringotky a vybavení. Latrína byla z jejich maringotky dobře vidět a to, co spatřili, je vyděsilo. Tygr šel po lidské stopě a přitom záměrně či bezděčně zároveň rekonstruoval sled událostí – a vytvářel jakýsi obraz zločinu. Toto zvíře nyní bylo dopodrobna obeznámeno s Markovovým pachem – živočišnou směsicí krve, potu, vnitřností a psů v kombinaci se střelným prachem, kouřem z ohně, vodkou a cigarety. Ve velmi skutečném smyslu nyní byly tyto dvě bytosti nedílně spjaty. Tato nezvratná proměna nepostihla pouze Markova, svým způsobem se proměnil i tygr: takovou zkušenost s člověkem nikdy předtím neudělal, a proto už nemohl zůstat stejný. Těžiště jeho pozornosti se zásadně posunulo. Nyní byl vysoce citlivý na sebe-menší stopu Markovova pachu a na to, co vydávalo stejný pach jako on – ať už to mělo jakoukoli podobu. Markov často zavítal do silničářského tábora, stejně jako mezi dřevaře. Na obou základnách trvale žili lidé, a tudíž zde byly zásoby, které potřeboval: olej, rýže, brambory, cigarety a s trochou štěstí i kapka vodky. Těmto odlehlym osadám však chyběl trvalý přísun čerstvého masa, takže když se Markovovi podařilo skolit nějaké velké zvíře, přinesl třeba kýtu, aby ji vyměnil za jiné produkty. Truš vyslechl hlídače, kteří tvrdili, že Markov na začátku měsíce přišel do tábora s kančím masem. Truš pojal silné podezření, že je ukradl z tygří kořisti. Tygr jakožto vlastník a strážce svého území mezi jiným neustále vede v patrnosti seznam svého majetku. Potřebuje vědět, kdo je nablízku a případně „k dispozici“. Když Andrej Onofrejčuk hovořil o místních tygrech, zmínil se, že pravidelně přicházejí, „aby nás spočítali“. Nejjednodušší a nejúčinnější způsob, jak to udělat, je dojít k latrině. Sice páchne na sto honů, ale právě proto je pro tygra přímo zlatým dolem informací. Tygři si značkují území nejrůznějšími způsoby: drápají kůru stromů, rozhrabují hlínu, kálejí – a také vypouštějí aromatickou a odolnou směs moči a pižma. K tomu si často vybírají různá chráněná místa pod keři, nakloněnými stromy nebo šikmými balvany, aby jejich značka vydržela co nejdéle. Táborová latrína je jakýsi lidský ekvivalent – souhrnný výčet pachů, který pro tygra znamená totéž jako osobní spis zaměstnance pro nadřízeného. Z koncentrovaných výparů dokáže vyčíst nejnovější informace o tom, kdo je přítomen, kolik osob, jakého pohlaví, jaké jsou letory, jaký je jejich zdravotní stav a samozřejmě, co jedly. Z pachové kakofonie silničářské latríny dost dobře mohly výrazně vystupovat dva pachy: Markovův a kančího masa, konkrétně masa z tygrovy poslední skolené kořisti. Ať už to bylo cokoli, bylo to odporně páchnoucí a znehodnocené, ale tygr to považoval za své, a aby se k tomu dostal, rozsekal latrínu na třísky. Za normálních okolností se tygří jídelníček skládá z pár místních druhů zvěře, ale může se téměř neomezeně rozšiřovat a zahrnovat ještěrky, hady, želvy, žáby, krokodýly, kraby, ryby, tuleně, trávu, bobule, piniová jádra, dobytek, vejce, opice, kravský trus, kosti, zdechlina, larvy, termity, kobyly, ptáky, dikobrazy, luskouny, dhoulu, vlky, krysy,

myši, králíky, medvědy, rysy, levharty a jiné tygry.

Přestože má tygr takto rozmanité chutě, je těžké pochopit, co ho přimělo, aby rozmetl zamčenou latrínu a sežral její obsah.

Jurij Truš

Na tygra je to krajně nezvyklé chování, možná dokonce bezprecedentní. Pokud však latrínu mezi posledními použil Markov a společně s ostatními snědl maso, které tygr považoval za své, pak je zde motiv. Například Jurij Truš si byl naprosto jistý, že tygr vycítil Markova nebo své ukradené maso. Odborník na tygry Dmitrij Pikunov si myslel, že tygra k takovému extrémnímu chování dohnal hlad, ale tygr pouhý den předtím sežral Markova a jeho psy a ve výkalech, které zanechal u Markovovy chaty, byly kančí štětiny. Tento tygr nebyl hladový – alespoň zatím ještě ne. Nemocný nebo zraněný tygr se v případě nutnosti dokáže týden, ba i čtrnáct dnů obejít bez potravy, a navíc v okolí byla spousta divoké zvěře. Máme-li na paměti tato fakta, je věrohodnější představa, že tygr ucítil něco, co považoval za své, a tento pach ho rozzuřil. „V průběhu celého vyšetřování jsme si kladli otázku, proč tygr toho člověka tak urputně a cílevědomě pronásledoval. Vypadalo to, že si s ním chce vyřídit nějaké účty,“ vysvětloval Truš. A možná si chtěl vzít nazpět to, co mu právem náleželo. Hlídači tábora neměli zbraně ani automobil, a tak jim nezbývalo než močit do kýble, zírat ven přes okenní sklo a modlit se, aby tygr neprovedl s jejich chatnou maringotkou totéž co s bytelně stlučeným záchodem o třicet metrů dál. Nakonec je tygr držel jako rukojmí skoro čtyřicet hodin. Nedaleko odtud, u mostu přes řeku Tachalo, se nacházel další tábor silničářů, ale hlídači se s nimi nemohli nijak spojit. Ovšem tehdy o víkendu měl v táboře službu Sergej Bojko, a jelikož se dozvěděl o útoku na Markova, rozhodl se, že v neděli zajede k sousedům na návštěvu. ...

John Vaillant je americký spisovatel a novinář, jehož texty pravidelně uveřejňuje *The New Yorker*, *The Atlantic*, *National Geographic* a *Outside*.

Vaillant se narodil v Cambridge v Massachusetts, od roku 1998 žije ve Vancouveru.

Je autorem tří knih: *The Golden Spruce*, *The Tiger: A True Story of Vengeance and Survival*, (*Tygr*) a *The Jaguar's Children*, román o mexickém přistěhovanci uvězněném v kamionu uvnitř prázdné nádrže na vodu.

i o ostatních obětech tygrů. Zajímal mě také inspektor Jurij Truš, který vyšetřoval zločiny proti přírodě a tím se sám dostával do těžkých konfliktů.

A chtěl jsem se pokusit porozumět i zabijáckému tygrovi: jeho divné a strašidelné nátuře, jeho děsivé schopnosti absorbovat kulky z loveckých pušek a násobit v sobě zášť vůči těm nejnebezpečnějším protivníkům. Kdo vede toto zvíře, napadlo mě, po celé ty roky a mile mrazivým krajem?

Nakonec jsem chtěl pochopit zoufalé okolnosti, které tyto sériové tragédie uvádějí do pohybu.

Než jste začal psát román *Tygr*, strávil jste určitý čas v Přímoří. Co jste se tam o tygrech dověděl?

Spoustu legend, ale postupně jsem zjišťoval, že to, co místní považují za vymyšlené, má reálný základ. Pokud se tygr rozhodne vás zabít, tak to udělá. Neexistuje žádný rozumný způsob, jak to vysvětlit, ale stane se to. Jako v případě Markova, který zabil mládě a matku zranil. A ve zvířeti uzrála myšlenka na pomstu. Šel po jeho stopě, zničil mu chalupu a všechno, kde ucítil jeho pach. Pak čekal, až se vrátí domů. Vydržel to 12 až 48 hodin, a od svého záměru neupustil. Když se konečně Markov objevil, tygr ho zabil, vtáhl ho do tajgy a sežral, aby se pomstil za vlastní bolest.

Myšlenka, že tygr předem přemýšlel o svém útoku na Vladimíra Markova, je neuvěřitelná. Jak jste dospěl k tomuto závěru?

Jeden z nejpřesvědčivějších prvků tohoto příběhu je přímočarý způsob, jakým tygr začal likvidovat pytláka Vladimíra Markova. Protože byl postřelen z těsné blízkosti, byl tygr schopen identifikovat pach svého nepřítele a sledovat ho. Když se dostal do Markovovy chatrče, doslova ji vyplnil, viděl jsem to na videu, které pořídili vyšetřovatelé. Markovovi se podařilo uniknout, ale tygr čekal a čekal – jako útočník – dokud Markov nebyl nucen k návratu. Přestože byl vyzbrojený, nebyl schopen číhající šelmě čelit. Tak to začíná ...

To už jakoby souviselo s konceptem „Umwelt“. Je aktuální i v Přímoří? Mohl byste tento pojem vysvětlit?

Termín Umwelt vytvořil před více než stoletím estonský fyziolog Jakob von Uexkull, který je považován za jednoho z otců etologie (také známý jako behaviorální ekologie). Etologie je mladá disciplína, jejímž cílem je studovat chování a společenskou organizaci zvířat. „Abychom tak mohli učinit,“ napsal Uexkull, „musíme nejprve kolem

Vaillantova kniha *Tygr* s podtitulem: *Skutečný příběh o pomstě a přežití* vzbudila mimořádnou pozornost a byla oceněna několika prestižními cenami. Amurský tygr v Přímoří na jihovýchodě Ruska zabíjí lidi v lese, ale ne kvůli hladu, žene ho touha po pomstě, což je spíše vlastnost lidská...

Jak jste se dověděl o tomto pozoruhodném příběhu a co vás donutilo psát o něm?

V roce 2005 natočil britský režisér Sasha Snow hodinový dokument *Conflict Tiger*. Náhodou jsem ho viděl na festivalu v Banff. Hned od úvodního výstřelu jsem jsem cítil, že se přede mnou odvíjí něco vzrušujícího a děsivého najednou. Odehrávalo se to na Dálném východě a já pochopil, že autor divákovi předkládá epické podobenství osudu člověka a zvířete. Jakmile jsem se vrátil domů, zavolaal Sashovi Snowovi. Přestože oba pracujeme v různých médiích, okamžitě jsme se cítili naladěni na stejnou frekvenci. Hovořili jsme o jeho filmu i o tom, co chci psát já. Vyzval mě, abych odjel do Ruska, že načerpám nekonečně námětů.

Opravdu, byly ukryty v neprostupných houštinách, korunách stromů, řekách... Vybral jsem si ten o pytlákovi Markovovi, který nepřežil střet s tygrem, vyhledal jsem jeho rodinu, přátele a chtěl se víc dovědět

každého stvoření vytvořit jakousi „bublínu“, aby zvíře reprezentovalo svůj vlastní svět, které zná jen samo. Uexkull ji nazval Umwelt, což je německé slovo, které použil pro subjektivní zvířecí svět. Umwelt jednotlivce existuje vedle Umgebungen. Tento termín Uexkull popisoval jako místo, které existuje teoreticky, ale nikdo z nás ho nemůže skutečně vidět vzhledem k našim přirozeným omezením. Pro mě Umwelt a Umgebung nabídl vhodný rámec pro zkoumání a popis zkušeností jiných tvorů, což je jedno z ústředních témat knihy Tygr.

Pokud by člověk chtěl vytvořit jakýsi seznam vlastností, kterými by přispěl k ochraně zvířat, mohl by si za vzor vzít Jurije Truše. Jak byste ho popsal?

V polovině devadesátých let byl Jurij Truš hlavním inspektorem regionální agentury pověřené ochranou tygrů a vyšetřováním zásahů proti nim. Truš je jedním z nejvíce inspirativních a odvážných mužů, se kterými jsem se kdy setkal. Jako výraz uznání jsem o něm napsal. „Truš se denně řídí pravdou, že víra je fyzický čin.“ Jen neohroženým a neúprosným odhodláním můžeme chránit to, co milujeme. Truš opakovaně riskoval svůj život, když se stavěl na stranu tygrů i lidí, kteří chovají úctu k biotopu těchto šelem. Patří k vzácným jedincům, kteří jsou ochotni položit svůj život pro záchranu ostatních, a to i jiných druhů. Truš představuje silný příklad toho, kým můžeme být a co musíme udělat, pokud chceme zabránit všemu tomu vymírání, které v současné době obchází naši planetou.

Jako autor žánru non-fiction musíte věnovat velkou pozornost shromažďování podkladů a studiu materiálů. Jak jste prožíval psaní Tygra? Změnil jste se?

V prvé řadě jsem nabyl mnohem hlubší respekt vůči tygrům a zvířatům vůbec. Musel jsem se hodně naučit (od některých vynikajících učitelů), abych tuto knihu dokázal napsat. Vyžadovalo to také mnohem hlubší prostudování konceptu Umwelt. Tato zkušenost ve mně posílila přesvědčení, že empatie pro druhé, bez ohledu na to, o jaký jde druh, rasu nebo národnost, je klíčem k našemu přežití.

Jednou z věcí, která mě nejvíce zaujala, byla velkorysost těch, kteří byli tvrdým životem v tajze hluboce zasaženi. Vypjaté situace navždy změnila životy všech, kteří přežili. Mnozí z nich jsou zoufale chudí, a přesto nás pozvali do svých domovů a nabídli, co měli, ať už to byl čaj, něco k jídlu nebo osobní přátelství. Tyto zkušenosti mě přinutily dívat se sám na sebe a své potřeby mnohem kritičtěji než dosud.

Tygr je příběh největší kočky na světě, která se pomstí svým lidským pronásledovatelům. Není pochyb o tom, že tygři jsou krásní a úžasní, ale jejich soužití s lidmi je často plné konfliktů a někdy i smrti. Proč chránit takové zvíře?

Byli jsme předurčeni k tomu, abychom se o Zemi starali. Vyžaduje to moudrou a soucitnou ochranu zdrojů a všech bytostí, které tu s námi žijí. Velcí dravci představují v tomto ohledu jedinečnou výzvu. Až do nedávné doby byla ochrana před takovými zvířaty vysokou prioritou spolu se základními potřebami, jako je přístřeší a jídlo. Až do dnešního dne jsme tradicí pevně vázáni k tomu, abychom se strachovali, ne-li pohrdali tvory, kteří nás mohou zničit. V současné době jsme se dostali do paradoxní situace: tatáž zvířata, z kterých jsme kdysi měli hrůzu a považovali je za největší nepřátele v živočišné říši, nyní potřebují naši největší ochranu. To je cena, pokud chcete, našeho ohromného úspěchu. Kriticky ohrožený tygr amurský a leopard jsou dva příklady: jejich budoucnost je doslova v našich rukou.

To, co je tak důležité pochopit je, že takoví dravci nás dobrovolně nevyhledávají. Konflikty s lidmi a hospodářskými zvířaty téměř vždy svědčí o špatném zdravotního stavu – na straně jednotlivého zvířete (nebo člověka), nebo celého ekosystému. Při vyhovujícím prostředí a dostatku potravy by dravci dali přednost životu v dostatečné vzdálenosti od civilizace. Lidské bytosti žijící v lokalitě predátora jsou dnes často nejchudšími a nejzranitelnějšími členy společnosti, a proto je na státní správě, aby těmto jedincům pomohla existovat v symbióze s několika málo zbývajícími šelmami. Nejlepší způsob, jak to udělat, je zajistit, aby okolní krajina byla neporušená. Osvícené řízení má přispět k celkovému zdraví ekosystému, což je zásadní pro přežití všech.

Můžete nám na závěr poskytnout některé statistické údaje?

Za posledních sto let se počet divokých tygrů na celém světě snížil o 97%. V Indii, kde je 39 rezervací pro tygry a 663 chráněných oblastí, může podle odhadů některých odborníků z roku 2008 žít pouze 1400 divokých tygrů. Hlavní příčinou jejich úbytku je působení pytláků a neklesající poptávka na černém trhu po kožešinách.

(Ze zahraničních pramenů)

Foto: John Vaillant, Sasha Snow

